

Providing a Model for Identifying Moral Hazard Caused by the Implementation of International Financial Reporting Standards Related to Financial Instruments in the Iranian Banking System

Hamed Alizadeh Rahvar¹, Azita Jahanshad^{*2}

1. Department of Accounting, Central Tehran branch, Islamic azad university, Tehran, Iran.

(h.alizadehrahvar.eco@iauctb.ac.ir).

2. Department of Accounting, Central Tehran branch, Islamic azad university, Tehran, Iran. (Azi.jahanshad@iauctb.ac.i)

Corresponding Author:

Azita Jahanshad

Email: Azi.jahanshad@iauctb.ac.i

Received: 2024/04/20

Accepted: 2024/09/18

How to Cite:

Alizadeh Rahvar, H; Jahanshad, A, (2025). Providing a model for identifying Moral Hazard Caused by the Implementation of International Financial Reporting Standards Related to Financial Instruments in the Iranian Banking System, *Governmental Accounting*, 11 (21), 59-74.

ABSTRACT

Subject and Purpose: Iran's economy is bank-oriented, and the largest volume of financial transactions in the country is carried out through the banking system. Therefore, connecting the domestic economy to the international economy is important to facilitate the flow of capital into the country and reduce costs by adopting IFRS. Based on the importance, the main goal of the research is to investigate the ethical challenges caused by the implementation of international financial reporting standards related to financial instruments (IFRS7, 9, IAS32) in the banking system of Iran.

Research Method: The statistical population in the interview was 14 experts who specialized in the banking industry, and the acceptability of the qualitative model was measured with a questionnaire, and the statistical population for the questionnaire was 130 experts, 100 of whom completed it electronically, and the model They confirmed the presentation.

Research Findings: In this research, a model for Iranian banks has been proposed through theme analysis. According to the results, it was found that the ethical challenges caused by the implementation of IFRS related to financial instruments, according to the experts, include the ethical risks of fair value calculation, expected credit loss calculations, and disclosure, which according to the experts and experts should first be based on Necessary measures to control moral risks associated with financial instruments should be created to enable the control and reduction of moral risks during the implementation of IFRS in the banking system.

Conclusion, Originality and its Contribution to the Knowledge: Having a suitable model before the implementation of IFRS in the banking system and the modification of upstream laws is necessary to reduce moral risks.

Keywords: Financial Instruments, International Financial Reporting Standards, Moral Hazard.

JEL Classification: G15, G2.

«مقاله پژوهشی»

ارائه الگویی برای شناسایی مخاطرات اخلاقی ناشی از پیاده‌سازی استانداردهای بین‌المللی گزارشگری مالی مرتبط با ابزارهای مالی در نظام بانکداری ایران

حامد علی‌زاده رهور^۱، آزیته جهانشاد^{۲*}

چکیده

موضوع و هدف مقاله: اقتصاد کشور ایران به شکل بانک محور بوده و بیشترین حجم مبادلات مالی کشور با سیستم بانکی انجام می‌شود. پس، اتصال اقتصاد داخلی به بین‌الملل، برای کمک به تسهیل جریان سرمایه به درون کشور و کاهش هزینه‌ها با پذیرش استانداردهای بین‌المللی گزارشگری مالی مورد توجه است. بر اساس اهمیت، هدف اصلی پژوهش، بررسی چالش‌های اخلاقی ناشی از پیاده‌سازی استانداردهای بین‌المللی گزارشگری مالی مرتبط با ابزارهای مالی در نظام بانکداری ایران است.

روش پژوهش: جامعه آماری در مصاحبه، ۱۴ نفر از خبرگان که در صنعت بانکداری تخصص داشتند و میزان مقبولیت مدل کیفی با پرسشنامه سنجیده شده است و جامعه آماری برای پرسشنامه ۱۳۰ نفر از متخصصان بودند که با روش الکترونیکی ۱۰۰ نفر آن را تکمیل و مدل ارائه شده را تأیید کردند.

یافته‌های پژوهش: در این پژوهش با تحلیل تم، مدلی برای بانک‌های ایرانی پیشنهاد شده است. مطابق نتایج مشخص شد که چالش‌های اخلاقی ناشی از پیاده‌سازی IFRS مرتبط با ابزارهای مالی طبق نظر خبرگان شامل خطرات اخلاقی محاسبه ارزش منصفانه، محاسبات زیان اعتباری مورد انتظار و افشا است که طبق نظر خبرگان و متخصصان ابتدا می‌بایست پایه‌های لازم برای کنترل خطرات اخلاقی مرتبط با ابزارهای مالی ایجاد شود تا امکان کنترل و کاهش مخاطرات اخلاقی در زمان پیاده‌سازی IFRS در سیستم بانکی فراهم شود.

نتیجه‌گیری، اصالت و افزوده آن به دانش: داشتن الگوی مناسب جهت شناسایی چالش‌های اخلاقی قبل از اجرای IFRS در سیستم بانکی ایران و تعیین پایه‌های لازم برای کنترل چالش‌های اخلاقی شناسایی شده، لازمه کاهش مخاطرات اخلاقی است.

واژه‌های کلیدی: ابزارهای مالی، استانداردهای بین‌المللی گزارشگری مالی، مخاطرات اخلاقی.

طبقه‌بندی موضوعی: G15، G2.

۱. گروه حسابداری، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران. (h.alizadehrahvar.eco@iauctb.ac.ir)
۲. گروه حسابداری، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران. (Azi.jahanshad@iauctb.ac.ir)

نویسنده مسئول:

آزیته جهانشاد

رایانامه:

Azi.jahanshad@iauctb.ac.ir

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۲/۰۱

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۶/۲۸

استناد به مقاله:

علی‌زاده رهور، حامد؛ جهانشاد، آزیته، (۱۴۰۳)، ارائه الگویی برای شناسایی مخاطرات اخلاقی ناشی از پیاده‌سازی استانداردهای بین‌المللی گزارشگری مالی مرتبط با ابزارهای مالی در نظام بانکداری ایران، *حسابداری دولتی*، ۱۱ (۲۱)، ۶۰-۷۴

حق انتشار این مستند، متعلق به نویسندگان آن است. © ۱۴۰۳. ناشر این مقاله، دانشگاه پیام نور است.

این مقاله تحت گواهی زیر منتشر شده و هر نوع استفاده غیرتجاری از آن مشروط بر استناد صحیح به مقاله و عدم تغییر یا تعدیل مقاله مجاز است.

Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>)

مقدمه^۱

بر آگاهی و رفتار حرفه‌ای، فرهنگ سازمانی و کنترل محیط و همچنین در پیشگیری از فساد مالی نقش مهمی داشته باشد (بویس، ۲۰۱۴).

با استفاده از IFRS جزئیات تمامی معاملات بانک‌ها افشا خواهد شد که به تبع آن حقوق تمامی ذی‌نفعان مشخص می‌شود. با IFRS تمامی مسئولان بانک‌ها موظف خواهند بود تا هر نوع پاداش و دریافتی دیگری را که از هر محلی دارند، افشا کنند. از طرفی، تعداد ابزارهای مالی به قدری زیاد است که باعث شده این دارایی‌های مالی و بدهی‌های مالی یکی از طبقات IFRS را در بر بگیرد (چاوشانی، جمشیدی نوید و باغفلکی، ۱۳۹۸).

با توجه به الزامات افشای گسترده‌ای که در استانداردهای بین‌المللی گزارشگری مالی وجود دارد و شرکت‌ها با پیروی از آن ملزم به اجرای آن الزامات هستند، اطلاعات بیشتری در خصوص اقدام صورت‌های مالی در اختیار سرمایه‌گذاران قرار می‌گیرد که موجب افزایش شفافیت در بازارهای مالی و در نهایت در اقتصاد داخلی می‌شود. این اتفاق بی‌سابقه به معنای افزایش شفافیت و پاسخگویی در صورت‌های مالی بانک‌ها است. از سوی دیگر همسان‌سازی زبان گزارشگری مالی با دنیا، تسهیل در جذب سرمایه‌گذاری و جلب اطمینان فعالان اقتصادی است (پاکتر، ۲۰۱۶). امروزه رعایت اخلاق در حسابداری بانک‌ها، اهمیت زیادی پیدا کرده است زیرا حرفه حسابداری با بحران‌های اخلاقی روبرو است (لو، دیوی و هوپر، ۲۰۰۸). از طرفی بانک‌ها به عنوان شریان حیاتی اقتصاد کشور شناخته شده‌اند (اسدی زهرائی، آذر، مقبل باعرض و اسکندری، ۱۳۹۳). در زمان اجرای استانداردهای بین‌المللی به خصوص در استاندارد ابزارهای مالی، ترازنامه آن‌ها دستخوش تغییرات شگرف خواهد شد که این موضوع بدلیل قضاوت محور بودن استاندارد ابزارهای مالی است که بستر مخاطرات اخلاقی ناشی از سوگیری را فراهم می‌کند (رضائی و پورزمانی، ۱۳۹۹). پذیرش استانداردهای بین‌المللی گزارشگری مالی در بیشتر کشورها منجر به هماهنگی بیشتر گزارش‌های مالی بانک‌ها در سطح جهانی شده است و بانک‌های ایرانی باید الزامات جدیدی را در خصوص گزارش‌های مالی رعایت کنند (حیدری، رورایان و نوربخش، ۱۳۸۹).

با توجه به ضرورت پیاده‌سازی استانداردهای بین‌المللی گزارشگری در سیستم بانکی کشور و تأثیر قابل توجه پیاده‌سازی این مهم در سیستم بانکی و در نتیجه اقتصاد کشور بدلیل افزایش زیان اعتباری مورد انتظار تحت IFRS9، زمینه بروز مخاطرات اخلاقی را تشدید می‌کند. از سوی دیگر، تغییر ارزش

در دوره‌ای که برای تأمین منابع دستیابی به رشد اقتصادی، جذب سرمایه‌گذاری خارجی به یک الزام تبدیل شده است، پذیرش استانداردهای بین‌المللی به‌ویژه استانداردهایی که فضای اقتصادی ایران را برای سرمایه‌گذاران خارجی شفاف و روشن می‌کند، یک ضرورت است (چان، هسو و لی، ۲۰۱۵). همچنین، نهادهای مالی در کشور ایران، در تلاش برای اجرای IFRS هستند، اما سازمان حسابرسی برای دریافت اطلاعات مالی براساس IFRS با دو چالش جدی روبرو است: یکی مقاومت دستگاه‌ها برای ارائه اطلاعات و دیگری آشنا نبودن سازمان‌ها با استانداردهای بین‌المللی. به طور کلی، استفاده از IFRS منجر به تهیه صورت‌های مالی برای شرکت‌های ایرانی می‌شود که قابلیت مقایسه، فهم و مربوط بودن بیشتری دارد و این امر باعث می‌شود که سرمایه‌گذاران بالقوه بیشتری به این صورت‌های مالی مراجعه کنند و در خصوص تصمیم‌گیری برای سرمایه‌گذاری، فرصت‌های موجود در شرکت‌های ایرانی را نیز مدنظر قرار دهند. در این راستا، این پرسش مطرح می‌شود که پیاده‌سازی IFRS در صنعت بانکداری با چه مخاطرات اخلاقی می‌تواند روبرو شود (ماه آورپور، مشایخ و رحمانی، ۱۳۹۸).

نقش ابزارهای مشتقه در تأمین نیازهای سرمایه‌گذاران و فعالان بازارهای مالی غیرقابل انکار بوده و نشان از کارایی و توسعه یافتگی بازار است (جان، مولر و پیرس، ۲۰۱۹). استفاده از ابزارهای مالی در ایران و زیرساخت‌های لازم در ارتباط با اندازه‌گیری و گزارشگری آن‌ها، شرکت‌های فعال در این حوزه را با چالش‌های جدی روبرو ساخته است. در پیاده‌سازی IFRS می‌باید خدمات با رعایت ضوابط، به گونه‌ای ارائه شود که تداوم این خدمات با کیفیتی مطلوب را ضمانت کند. شواهد نشان‌دهنده این مهم است که اخلاق، شاخص رفتار مناسب برای تعیین روابط درست و نادرست است.

گسترش تعاملات دولت‌ها در بین‌الملل موجب شده است برای درک بهتر از صورت‌های مالی کشورهای مختلف و امکان مقایسه آن‌ها، استفاده از یک نظام گزارشگری که با استفاده از استانداردهای منسجم و یکنواخت تهیه شده باشد، ضروری شود، به گونه‌ای که این استانداردها به مثابه یک زبان بین‌المللی گزارشگری مالی شمرده می‌شود (پاکتر، ۲۰۱۶). اطلاعات مالی سازگار، قابل مقایسه و قابل فهم، منبع اصلی تجارت و ایجاد سرمایه‌گذاری در حوزه‌های مختلف است. همچنین، رعایت ارزش‌های اخلاقی در اجرای IFRS می‌تواند

ادبیات و پیشینه پژوهش

تقلب و فساد از جمله معضلات مهم اقتصادی است که قدمت آن در جوامع بشری به بیش از دو هزار سال پیش می‌رسد. در پیشگیری از فساد مالی، اخلاق به عنوان موضوعی فراگیر که تمامی جوانب زندگی بشر را پوشش می‌دهد، به عنوان یک عامل اصلی شناخته شده است. از این جهت در پیاده‌سازی استانداردهای بین‌المللی گزارشگری مالی می‌باید خدمات با رعایت ضوابط، به گونه‌ای ارائه شود که تداوم این خدمات با کیفیتی مطلوب را ضمانت کند (لهمن، ۲۰۱۴).

در اخلاق حرفه‌ای هر فرد به صورت داوطلبانه به ندای درون گوش می‌دهد و اخلاق را رعایت می‌کند، بدون آنکه اجباری به دنبال داشته باشد. در صورت تخلف و اجرای کارهای متخلفانه، به مجازات‌های قانونی مرتکب می‌شوند (کادوزیر، ۲۰۰۲). همچنین، IAS30 اجرای استاندارد را برای ارائه و افشای مناسب بانک‌ها و سایر نهادهای مالی ضروری می‌سازد که مکمل الزامات سایر استانداردها است (کراسون، نیدلس، بلورد و ماریان، ۲۰۰۸) و همسو با آن، استاندارد IAS32 ابزارهای مالی مرتبط با افشاء و ارائه را بیان می‌کند (باقر آبادی، ۱۳۹۸). استاندارد IFRS7 (ابزارهای مالی-موارد افشا) ریسک‌های مرتبط با ابزارهای مالی و موارد افشاء است و استاندارد IFRS13 مربوط به ارزش منصفانه است (دلر آدم، ۲۰۱۹). ابزار مالی نیز قراردادی است که منجر به افزایش دارایی مالی یک شخص یا شرکت، توأم با افزایش یک بدهی مالی یا ابزار مالکانه شخص یا شرکت دیگر شود.

کارهای غیراخلاق در بلندمدت موجب بدبینی مشتریان نسبت به بانک‌ها خواهد شد (ایچی، ۲۰۰۶) و انعطاف‌پذیری در تهیه گزارش‌های مالی، انگیزه مدیران را به ارائه گزارش‌های فرصت طلبانه افزایش می‌دهد (ویل و همکاران، ۲۰۰۶). با این حال، دلیل اهمیت پذیرش استانداردهای بین‌المللی و استانداردهای گزارشگری مالی ایجاد یکپارچگی و یکسان‌سازی رویه‌های حسابداری و مقایسه‌پذیر بودن صورت‌های مالی کشورهای مختلف و افزایش سرمایه‌گذاری‌های برون مرزی است (پالا، ۲۰۱۳). استانداردهای IFRS باعث ایجاد شفافیت، پاسخگویی و کارایی در بازارهای مالی می‌شوند و ایجاد اعتماد، رشد و ثبات مالی بلندمدت را به دنبال دارند. در این صورت سرمایه‌گذاران خارجی تمایل بیشتری برای همکاری خواهند داشت (هولگر، هایل، لئوز و وردی، ۲۰۰۸) و اجرا و پیاده‌سازی IFRS مستلزم بررسی و تفسیر استانداردها است (هیدوس و پاتل، ۲۰۱۲).

کیم، فوجیما و کوگا (۲۰۲۴) به این نتیجه رسیدند که عدم تقارن اطلاعات پس از پذیرش داوطلبانه IFRS افزایش

سپرده‌ها نیز می‌تواند به بروز برخی بحران‌های اجتماعی احتمالی در کشور بیانجامد. این تغییرات می‌تواند از یک طرف چالش جدی برای سیستم بانکی کشور ایجاد کند و از طرف دیگر (بدلیل تمرکز حجم عمده دارائی‌های بانک‌ها در بخش تسهیلات و تسهیلات و بخش عمده بدهی‌ها در بخش سپرده‌های بانکی) می‌تواند زمینه فساد، تقلب و ارائه غیرمنصفانه اطلاعات و در نهایت بروز تحریف با اهمیت را فراهم کند. افزون بر آن ارزیابی تسهیلات با توجه به حجم بالای مطالبات غیربانکی تحت استانداردهای بین‌المللی IFRS7;9;13 بدلیل نبود بازار فعال برای تعیین ارزش آن‌ها و درنهایت قضاوت محور بودن ارزیابی آن‌ها می‌تواند در سرنوشت بانک‌های کشور و پیرو آن بر اعتماد عمومی برای سپرده‌گذاران و فعالان بازار سرمایه برای خروج سرمایه‌هایشان از سیستم بانکی اثرگذار بوده که این موضوع منجر به شکست اقتصاد بانکی در کشور خواهد شد. همچنین، این پژوهش می‌تواند برای بانک‌ها، مؤسسات مالی و اعتباری و بانک مرکزی ج.ا.ا. به طور عملی مورد استفاده باشد و راهنمایی برای پیاده‌سازی IFRS باشد. همچنین سازمان بورس، حسابرسی و پژوهشکده پولی و بانکی نیز می‌توانند از نتایج این پژوهش بهره‌مند شوند.

با توجه به توضیحات بیان شده در بالا و نظر به الزامی شدن استانداردهای بین‌المللی گزارشگری مالی برای بانک‌ها نیاز است تا مخاطرات ناشی از عدم رعایت اخلاق حرفه‌ای مرتبط با پیاده‌سازی استانداردهای بین‌المللی ابزارهای مالی برای بانک‌ها بدلیل قضاوت محور بودن، مورد بحث و مذاقه بیشتری قرار گیرد، ولی مسأله اصلی تحقیق چالش‌های اخلاقی ناشی از پیاده‌سازی استانداردهای بین‌المللی گزارشگری مالی مرتبط با ابزارهای مالی (IFRS7,9, IAS32) در نظام بانکداری ایران است. بنابراین پژوهش حاضر به دنبال پاسخگویی به پرسش‌های زیر است:

پرسش ۱: در فرایند پیاده‌سازی استانداردهای بین‌المللی گزارشگری مالی در سطح نظام بانکی، چالش‌های اخلاقی مورد انتظار در خصوص کاربرد ارزش منصفانه کدام موارد است؟

پرسش ۲: در فرایند پیاده‌سازی استانداردهای IFRS در سطح نظام بانکی، چالش‌های اخلاقی مورد انتظار در خصوص زیان اعتباری مورد انتظار (ECL) کدام موارد است؟

پرسش ۳: در فرایند پیاده‌سازی استانداردهای بین‌المللی گزارشگری مالی (IFRS) در سطح نظام بانکی، چالش‌های اخلاقی مورد انتظار در خصوص موارد افشاء کدام موارد است؟

داده‌ها از نوع کیفی است. روش‌های گردآوری اطلاعات به صورت کتابخانه‌ای و میدانی با ابزار پرسشنامه و مصاحبه از نوع نیمه ساختار یافته است و سازمان‌هایی مانند بانک‌های خصوصی در راستای اصل ۴۴، بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، سازمان بورس و اوراق بهادار تهران و سازمان حسابداری کل کشور در انجام پژوهش همکاری کردند. برای تجزیه و تحلیل داده‌های مصاحبه از روش «تحلیل تم» و در صورت نیاز از نرم‌افزار «Atlas.ti 8» استفاده می‌شود. تحلیل تم روشی است برای شناسایی، تحلیل و گزارشگری الگوهای (تم‌های) درون داده‌ها. نرم‌افزارهای مورد استفاده در این پژوهش نیز نرم‌افزارهای SPSS-20 و Atlas.ti 8 هستند.

پس از تهیه مصاحبه، تحلیل تم و ارائه الگوی بهینه، پرسشنامه‌ای برای تأیید مدل ارائه شده و بین پاسخ‌دهندگان توزیع می‌شود و سپس روایی و پایایی پرسش‌ها با آزمون آلفای کرونباخ برای تأیید اجرا خواهد شد. پس از تأیید پایایی و روایی، نتیجه نهایی ارائه می‌شود. در زیر مراحل اجرای تحلیل تم ارائه شده است:

در این پژوهش، روش تحلیل داده‌ها، تحلیل تم است. در تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از روش تحلیل تم ابتدا، با داده‌ها آشنا شده و سپس کدهای اولیه ایجاد می‌شود و برای کدگذاری مطابق حروف انگلیسی و اعداد، به صورت زیر اقدام می‌شود:

- در مصاحبه‌های اکتشافی از علامت اختصاری EI (Exploratory Interview) استفاده می‌شود.
- در مصاحبه‌های اصلی، علامت اختصاری MI (Main Interview) کاربرد دارد.
- هر واحد تحلیل (مصاحبه) از شماره ۰۱ به بالا شماره‌گذاری می‌شود.
- در مورد هر واحد تحلیل، کدهای موجود که از ۰۱ شروع و به تعداد کد موجود در آن واحد تحلیل اضافه شده، در واقع، یک واحد در چارچوب اعداد طبیعی افزایش یافته است.
- بعد از کدگذاری، طبقه‌بندی انجام شده و در قالب تم‌ها قرار می‌گیرند. بنابراین، هر کد از ۲ جزء (جزء اول علامت اختصاری و جزء دوم شماره واحد تحلیل) تشکیل می‌شود. در مرحله سوم، دسته‌بندی کدهای مختلف در قالب تم‌ها انجام می‌شود و بازبینی (مرور) تم‌ها در دو مرحله بازبینی و تصفیه تم‌ها صورت می‌گیرد و مرحله پنجم، تعریف و نام‌گذاری تم‌ها آغاز شده و در مرحله آخر گزارش تهیه می‌شود.

می‌یابد. در پژوهش بسلر، گونک و تینوکو (۲۰۲۳) مشاهده می‌شود که تمایل به پرداخت سود سهام پس از پذیرش اجباری IFRS کاهش یافته و سپس به دلیل شوک اقتصادی، بحران مالی جهانی کاهش یافته است. در جای دیگر، بارنیو، مایرینگ و وستفال (۲۰۲۲) نشان داد که IFRS منجر به پیش‌بینی دقیق‌تر درآمد، افزایش پیش‌بینی‌ها و به‌موقع‌تر بودن پیش‌بینی‌ها می‌شود. از طرفی، عبدالله و تورو سوی (۲۰۲۱) نشان داد که پذیرش IFRS منجر به بهبود عملکرد شرکت‌ها می‌شود، در حالی که رابطه بین ساختار سرمایه و عملکرد شرکت را تضعیف کرده است. الهالیه، نظیم و الگزار (۲۰۲۰) نشان می‌دهند سطح (کنترل) فساد به طور منفی (مثبت) با سرعت و میزان پذیرش استانداردهای بین‌المللی گزارشگری مالی در یک کشور مرتبط است.

در پژوهش‌های فارسی محقق و حاجی علی (۱۴۰۲) به این نتیجه دست یافتند که ابزارهای مالی به عنوان ابزارهای اصلی مدیریت ریسک در بازارهای مشتقه عمل می‌کنند. همچنین، رحمانی، ولی‌زاده لاریجانی و ربیهاوی (۱۴۰۱) دریافتند مهم‌ترین مزیت پیاده‌سازی IFRS در شرکت‌های بیمه کاهش هزینه دسترسی به اطلاعات و در بانک‌ها و سایر شرکت‌های مشمول وجود یک مجموعه واحد از صورت‌های مالی از جنبه مقایسه‌پذیری است. از سوی دیگر، الهیاری و دل آشوب (۱۴۰۱) نشان می‌دهند اجرای قانون بر اختلالات ارزش‌داری‌های ثابت مشهود با توجه به IFRS نقش مؤثری دارد. همچنین، رستمی و همکاران (۱۴۰۱) دریافتند که زیان کاهش ارزش تحقق یافته با پیش‌بینی سودآوری یک سال آتی بانک‌ها ارتباط منفی دارد و زیان اعتباری مورد انتظار فاقد ارتباط معنادار شد. در جای دیگر، ترابی (۱۴۰۰) نشان داد بین اخلاق حرفه‌ای و استانداردهای حسابداری رابطه تنگاتنگ وجود دارد. عالی و همکاران (۱۳۹۹) در طی پژوهشی که انجام دادند به این نتیجه رسیدند که عوامل فردی، رفتاری و ساختاری بر فرایند گزارش‌دهی فساد مالی تأثیر معنادار دارد. به همین ترتیب، در پژوهشی که توسط دارابی، مخمل‌باف و هادی نیا (۱۳۹۷) انجام شده نشان دادند رعایت اصول، ارزش-ها و هنجارهای اخلاقی در تمامی مراحل پیاده‌سازی استانداردهای بین‌المللی گزارشگری مالی، امری ضروری است.

روش پژوهش

این پژوهش از نظر هدف در حوزه پژوهش‌های کاربردی و بر اساس ماهیت اجرا و روش گردآوری داده‌ها، یک پژوهش توصیفی-پیمایشی است و پژوهش براساس نوع

جامعه و نمونه آماری

جامعه آماری شامل مدیران دارای زمینه علمی مرتبط در شبکه بانکی کشور (بانک‌های خصوصی بر اساس اصل ۴۴) شامل مدیران عالی، میانی و مدیران بخش‌های مالی و سایر صاحب‌نظران در حوزه IFRS منجمله مدیران سازمان حسابداری کل کشور و کارشناسان عالی بانک مرکزی ج.ا.ا و سازمان بورس و اوراق بهادار است.

با توجه به سابقه ۲۲ ساله محقق در سیستم بانکی کشور در گام اول با توجه به شناخت پژوهشگر از افراد متخصص صنعت بانکداری که در زمینه IFRS نیز پژوهش‌هایی داشته‌اند، ۲ نفر به شکل قضاوتی تعیین می‌شود تا مصاحبه اکتشافی به عمل آید. در گام دوم با استفاده از مصاحبه اکتشافی، پرسش‌های مورد نظر طراحی و سپس مصاحبه اصلی آغاز می‌شود. در گام سوم افراد با روش گلوله برفی برای مصاحبه انتخاب شدند که در این پژوهش اشباع نظری برابر ۱۴ مصاحبه است. سرانجام بعد از اتمام مصاحبه داده‌های کیفی حاصل از مصاحبه،

کدگذاری و دسته‌بندی شده‌اند و بدین طریق تم‌های درون داده‌ها توسط پژوهشگر تعیین و نام‌گذاری شده‌اند.

در جامعه آماری با فرمول کوکران ۹۶ نفر به عنوان نمونه تعیین شد. برای جمع‌آوری پرسشنامه بیش از ۱۳۰ پرسشنامه به صورت الکترونیکی بین پاسخ‌دهندگان توزیع شد و ۱۰۰ پرسشنامه تکمیل شده دریافت شد و با توجه به حجم نمونه تعیین شده این تعداد کافی به نظر می‌رسد.

تجزیه و تحلیل یافته‌های پژوهش بر اساس روش تحلیل تم

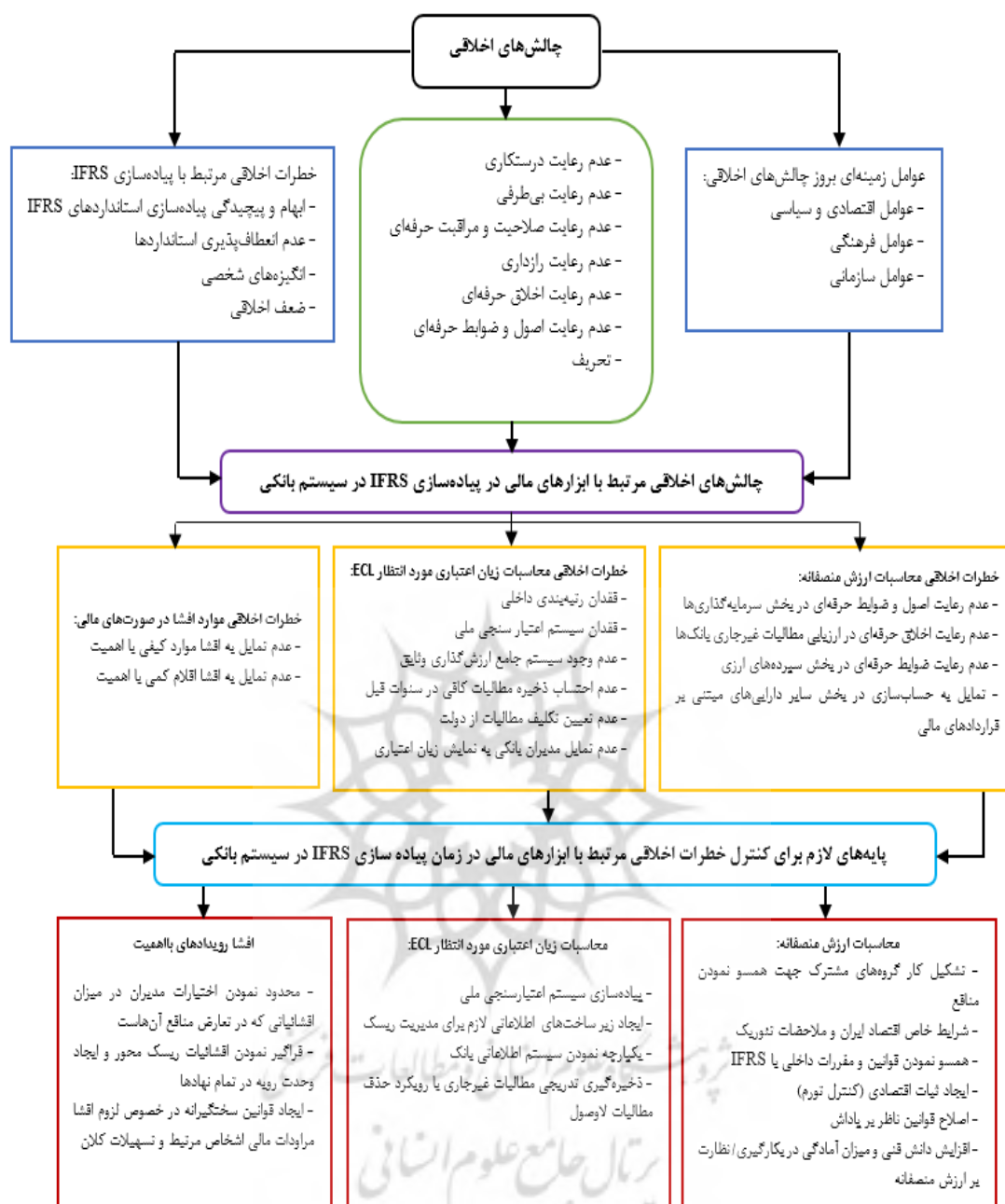
داده‌های کیفی حاصل از مصاحبه‌های حضوری هستند که با روش تحلیل تم مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌گیرند و داده‌های کیفی حاصل از مصاحبه‌ها در جدول ۱، کدگذاری و دسته‌بندی شده‌اند.

دسته‌بندی کدها در نهایت منجر به ۴ تم اصلی و ۲۴ تم فرعی است که در ۷ مورد، تم‌های فرعی مربوطه، به چند دسته مفهومی تقسیم‌بندی می‌شوند.

جدول ۱. جدول تحلیل تم همراه با کدهای مربوط به هر تم

تم‌های فرعی	دسته‌های مفهومی	کدها
عدم رعایت اصول و ضوابط حرفه‌ای در بخش سرمایه گذاری‌ها	عدم الزام شرکت‌های بورسی به ارائه صورت‌های مالی منطبق با استانداردهای بین المللی	EI01, MI01, MI02, MI03, MI04, MI05, MI06, MI07, MI09, MI10, MI11, MI12
	تغییر طبقه‌بندی سرمایه گذاری‌ها	EI01, EI02, MI01, MI02, MI03, MI04, MI08, MI10, MI11, MI12
	عدم وجود بازارهای فعال و مشکلات مربوط به ارزشیابی مطالبات بانک‌ها	EI01, EI02, MI01, MI02, MI03, MI04, MI05, MI06, MI07, MI08, MI10, MI12
عدم رعایت اخلاق حرفه‌ای در ارزیابی مطالبات غیرجاری بانک‌ها	عدم وجود نهاد حاکمیتی برای تعیین نرخ تنزیل	MI01, MI02, MI03, MI08, MI09, MI10, MI11, MI12
	فقدان سیستم مدیریت ریسک فعال	EI02, MI01, MI02, MI03, MI04, MI06, MI09, MI10, MI11
	تمایل مدیران بانکی به مدیریت سود	EI01, EI02, MI01, MI03, MI04, MI05, MI07, MI08, MI09, MI10, MI11, MI12
عدم رعایت ضوابط حرفه‌ای در بخش سپرده-های ارزی	ناسازگاری بانکداری بدون ربا، با سایر مدل بانکداری در دنیا	MI01, MI02, MI04, MI05, MI07, MI09, MI10, MI11, MI12
	عدم وجود نرخ ارز یکسان (فقدان نهاد ناظر و تعیین کننده نرخ ارز)	MI01, MI03, MI04, MI06, MI07, MI08, MI10, MI11
تمایل به حساب‌سازی در بخش سایر دارایی‌های مبتنی بر قراردادهای مالی	پیچیدگی‌های شناسایی و اندازه گیری ابزارهای مالی در استانداردهای بین المللی	MI04, MI06, MI08, MI09, MI10, MI11, MI12
	عدم انعطاف‌پذیری استانداردهای بین المللی	EI01, EI02, MI01, MI02, MI03, MI04, MI07, MI08, MI09, MI11

کدها	دسته‌های مفهومی	تم‌های فرعی
EI01, EI02, MI01, MI02, MI04, MI09, MI10, MI11, MI12		فقدان رتبه‌بندی داخلی
EI02, MI02, MI03, MI05, MI06, MI07, MI09, MI10, MI11, MI12		فقدان سیستم اعتبار سنجی ملی
EI02, MI01, MI03, MI04, MI05, MI06, MI10, MI11, MI12		عدم وجود سیستم جامع ارزش‌گذاری وثایق
EI01, EI02, MI02, MI03, MI04, MI05, MI06, MI09, MI10, MI11, MI12		عدم احتساب ذخیره مطالبات کافی در سنوات قبل
EI01, MI01, MI02, MI04, MI05, MI06, MI08, MI09, MI10, MI11		عدم تعیین تکلیف مطالبات از دولت
EI02, MI01, MI02, MI03, MI04, MI05, MI06, MI07, MI08, MI09, MI10, MI11, MI12		عدم تمایل مدیران بانکی به نمایش زیان اعتباری
EI01, EI02, MI01, MI02, MI03, MI04, MI05, MI12	عدم تمایل به افشاء ریسک‌های با اهمیت و اساسی	عدم تمایل به افشاء کیفی موارد با اهمیت
MI02, MI03, MI04, MI05, MI08, MI12	عدم تمایل مدیران به افشاء حقوق و پاداش اعضای هیئت مدیره	عدم تمایل به افشاء اقلام کمی با اهمیت
EI01, MI02, MI03, MI04, MI05, MI08, MI09, MI11, MI12		تشکیل کار گروه‌های مشترک جهت همسو نمودن منافع
MI01, MI03, MI04, MI05, MI06, MI07, MI08, MI10, MI12	تغییر مدل کسب و کار	شرایط خاص اقتصاد ایران و ملاحظات تنویریک
MI03, MI04, MI05, MI06, MI07, MI08, MI09, MI10, MI11, MI12		همسو نمودن قوانین و مقررات داخلی با استانداردهای بین‌المللی
MI01, MI02, MI03, MI04, MI05, MI07, MI09, MI11, MI12		ایجاد ثبات اقتصادی (کنترل تورم)
MI01, MI02, MI03, MI04, MI07, MI08, MI09, MI12		اصلاح قوانین ناظر بر پاداش مدیران
EI01, MI01, MI02, MI03, MI04, MI05, MI08, MI09, MI10, MI11, MI12		افزایش دانش فنی و میزان آمادگی در بکارگیری / نظارت بر ارزش منصفانه
EI01, MI01, MI02, MI03, MI04, MI05, MI08, MI09, MI12		پیاده‌سازی سیستم اعتبارسنجی ملی
EI01, MI01, MI02, MI03, MI04, MI05, MI07, MI08, MI09, MI10, MI11, MI12		ایجاد زیر ساخت‌های اطلاعاتی لازم برای مدیریت ریسک
EI01, EI02, MI01, MI02, MI03, MI05, MI08, MI09, MI11		یکپارچه نمودن سیستم‌های اطلاعاتی بانک
EI02, MI02, MI04, MI05, MI06, MI08, MI09, MI11, MI12		ذخیره‌گیری تدریجی مطالبات غیرجاری، با رویکرد حذف مطالبات لاوصول
MI01, MI02, MI03, MI04, MI05, MI08, MI09, MI10		محدود نمودن اختیارات مدیران در میزان افشائاتی که در تعارض منافع آن‌هاست
EI01, EI02, MI03, MI04, MI05, MI07, MI09, MI11, MI12		فراگیر نمودن افشائات ریسک محور و ایجاد وحدت رویه در تمام نهادها
EI02, MI01, MI03, MI06, MI09, MI10, MI12		ایجاد قوانین سختگیرانه در خصوص لزوم افشاء مرادفات مالی اشخاص مرتبط و تسهیلات کلان

شکل ۱. الگوی چالش‌های اخلاقی برای پیاده‌سازی IFRS مرتبط با ابزارهای مالی

تجزیه و تحلیل داده‌های پرسشنامه

در ادامه برای اندازه‌گیری میزان مقبولیت مدل ارائه شده مطابق مصاحبه‌هایی که صورت گرفت، پرسشنامه‌ای بر مبنای اجزای مدل، در قالب ۲۳ پرسش تخصصی و ۵ پرسش عمومی (شامل جنسیت، سن، سابقه کاری، مدرک تحصیلی و سمت شغلی) طراحی شد و در اختیار صاحب نظران قرار گرفت. پرسشنامه اشاره شده در مقیاس لیکرت پنج گزینه‌ای، میزان موافقت و مخالفت پاسخ دهنده را از کاملاً مخالفم تا کاملاً موافقم پاسخ دهنده را مورد ارزیابی قرار می‌دهد.

از پرسشنامه‌های توزیع شده، ۱۰۰ نسخه به صورت الکترونیکی تکمیل شد و به دست پژوهشگر رسید. هر پرسش مربوط به پرسشنامه در قالب طیف لیکرت پنج گزینه‌ای (از کاملاً مخالفم=۱، مخالفم=۲، نظری ندارم=۳، موافقم=۴ تا کاملاً موافقم=۵)، میزان مخالفت یا موافقت پاسخ دهندگان را با گزاره مطرح شده در پرسش سنجیده است. تحلیل آن‌ها به کمک نرم‌افزار SPSS نسخه ۲۰ انجام می‌شود و مؤلفه‌های پرسشنامه در جدول ۲ ارائه شده است.

جدول ۵ بیانگر این است که بیشترین درصد مربوط به گروه سنی بین ۴۵ تا ۵۵ سال و کمترین مربوط به گروه سنی زیر ۳۰ سال است.

جدول ۵. توزیع فراوانی افراد مورد مطالعه بر اساس سن

فراوانی	درصد	درصد واقعی	درصد مرکب
زیر ۳۵ سال	۱	۱	۱
۳۵ تا ۴۵ سال	۳۷	۳۷	۳۸
۴۵ تا ۵۵ سال	۴۶	۴۶	۸۴
۵۵ سال به بالا	۱۶	۱۶	۱۰۰
جمع	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰

مطابق جدول ۶ در سطح کارشناسی ارشد ۴۶ نفر بیشترین پاسخ دهندگان بودند.

جدول ۶. توزیع فراوانی افراد مورد مطالعه بر اساس مدرک تحصیلی

فراوانی	درصد	درصد واقعی	درصد مرکب
کاردانی	۰	۰	۰
کارشناسی	۲۷	۲۷	۲۷
کارشناسی ارشد	۵۳	۵۳	۸۰
دکتری	۲۰	۲۰	۱۰۰
جمع	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰

جدول ۷ نشان داد بیشترین گروه پاسخ‌دهندگان دارای سمت شغلی بانکداری بودند.

جدول ۷. توزیع فراوانی افراد مورد مطالعه بر اساس سمت شغلی

فراوانی	درصد	درصد واقعی	درصد مرکب
حسابرس	۱	۱	۱
حسابدار	۶	۶	۷
بانکداری	۷۵	۷۵	۸۲
مدیر مالی	۱۸	۱۸	۱۰۰
جمع	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰

هنگام بررسی نرمال بودن داده‌ها ما فرض صفر مبتنی بر اینکه توزیع داده‌ها نرمال است را در سطح خطای ۵٪ تست می‌کنیم. در بررسی نرمال بودن، از آزمون کولموگروف اسمیرنوف استفاده می‌شود. این آزمون بر اساس سطح خطای ۵

جدول ۲. مؤلفه‌های پرسشنامه

مؤلفه‌ها	تعداد پرسش‌ها	گویه‌های مربوط به هر مؤلفه
خطرات اخلاقی کاربرد ارزش منصفانه در بانک‌ها	۶	از پرسش ۱ تا ۶
خطرات اخلاقی در خصوص زیان اعتباری مورد انتظار	۵	از پرسش ۷ تا ۱۱
خطرات اخلاقی ناشی از عدم افشاء رویدادهای با اهمیت	۳	از پرسش ۱۲ تا ۱۴
پایه‌های لازم برای کنترل خطر اخلاقی	۹	از پرسش ۱۵ تا ۲۳

به منظور تعیین روایی پرسشنامه محتوای آن توسط استاد راهنما بررسی شد و بر اساس نظرات آن‌ها تغییرات ضروری اعمال و در نهایت پرسشنامه موجود تهیه شد و روایی مورد تأیید قرار گرفت. پایایی پرسشنامه با استفاده از آلفای کرونباخ برای ۲۳ پرسش برابر ۰/۹۱۱ است که این عدد بیانگر آن است که پرسشنامه از قابلیت اعتماد (پایایی) لازم برخوردار است. در ادامه آزمون جمعیت شناختی ارائه شده است.

جدول ۳. توزیع فراوانی افراد مورد مطالعه بر اساس جنسیت

فراوانی	درصد	درصد واقعی	درصد مرکب
زن	۳۷	۳۷	۳۷
مرد	۶۳	۶۳	۱۰۰
جمع	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰

همانطور که در جدول ۳ ملاحظه می‌شود از نظر جنسیت بیشترین تعداد افراد مورد مطالعه مردان هستند که شامل ۶۳ نفر مرد بود.

جدول ۴. توزیع فراوانی افراد مورد مطالعه بر اساس سابقه کار

فراوانی	درصد	درصد واقعی	درصد مرکب
زیر ۱۰ سال	۵	۵	۵
بین ۱۰ تا ۱۵ سال	۳۷	۳۷	۴۲
بین ۱۵ تا ۲۵ سال	۴۶	۴۶	۸۸
بیشتر از ۲۵ سال	۱۲	۱۲	۱۰۰
جمع	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰

جدول ۴ نشان می‌دهد که کمترین سنوات خدمت مربوط به سابقه کاری کمتر از ۱۰ سال و بیشترین آن مربوط به ۱۵ تا ۲۵ سال خدمت است.

درصد اجرا شد و نتایج بیانگر آن است که توزیع هیچ یک از مؤلفه‌های پرسشنامه نرمال نیست بنابراین برای تمام پرسش‌ها، آزمون ناپارامتریک دوجمله‌ای اجرا می‌شود. فرض‌های آزمون دو جمله‌ای برای بررسی میانگین پرسش‌ها به شرح زیر است:

H_0 : بالای ۵۰ درصد از پاسخ‌دهندگان با گزاره مطرح شده موافق نبودند ($P \leq 0.05$).
 H_1 : بالای ۵۰ درصد از پاسخ‌دهندگان با گزاره مطرح شده موافق بودند ($P > 0.05$).
 نتایج حاصل از آزمون دو جمله‌ای در جدول ۳ قابل مشاهده است:

جدول ۸. آزمون دوجمله‌ای

پرسش	گروه‌ها	ویژگی گروه‌ها	تعداد هر گروه	درصد هر گروه	سطح معناداری	نتیجه
پرسش ۱	گروه ۱	≤ 3	۶	۰/۰۶	۰/۰۰۰	تأیید
	گروه ۲	> 3	۹۴	۰/۹۴		
	کل		۱۰۰	۱/۰۰		
پرسش ۲	گروه ۱	≤ 3	۸	۰/۰۸	۰/۰۰۰	تأیید
	گروه ۲	> 3	۹۲	۰/۹۲		
	کل		۱۰۰	۱/۰۰		
پرسش ۳	گروه ۱	≤ 3	۵	۰/۰۵	۰/۰۰۰	تأیید
	گروه ۲	> 3	۹۵	۰/۹۵		
	کل		۱۰۰	۱/۰۰		
پرسش ۴	گروه ۱	≤ 3	۴	۰/۰۴	۰/۰۰۰	تأیید
	گروه ۲	> 3	۹۶	۰/۹۶		
	کل		۱۰۰	۱/۰۰		
پرسش ۵	گروه ۱	≤ 3	۲۰	۰/۲	۰/۰۲۲	تأیید
	گروه ۲	> 3	۸۰	۰/۸		
	کل		۱۰۰	۱/۰۰		
پرسش ۶	گروه ۱	≤ 3	۷	۰/۰۷	۰/۰۰۰	تأیید
	گروه ۲	> 3	۹۳	۰/۹۳		
	کل		۱۰۰	۱/۰۰		
پرسش ۷	گروه ۱	≤ 3	۳	۰/۰۳	۰/۰۰۰	تأیید
	گروه ۲	> 3	۹۷	۰/۹۷		
	کل		۱۰۰	۱/۰۰		
پرسش ۸	گروه ۱	≤ 3	۲	۰/۰۲	۰/۰۰۰	تأیید
	گروه ۲	> 3	۹۸	۰/۹۸		
	کل		۱۰۰	۱/۰۰		
پرسش ۹	گروه ۱	≤ 3	۹	۰/۰۹	۰/۰۰۰	تأیید
	گروه ۲	> 3	۹۱	۰/۹۱		
	کل		۱۰۰	۱/۰۰		
پرسش ۱۰	گروه ۱	≤ 3	۷	۰/۰۷	۰/۰۰۰	تأیید
	گروه ۲	> 3	۹۳	۰/۹۳		
	کل		۱۰۰	۱/۰۰		
پرسش ۱۱	گروه ۱	≤ 3	۲	۰/۰۲	۰/۰۰۰	تأیید
	گروه ۲	> 3	۹۸	۰/۹۸		
	کل		۱۰۰	۱/۰۰		
پرسش ۱۲	گروه ۱	≤ 3	۱۰	۰/۱	۰/۰۰۰	تأیید
	گروه ۲	> 3	۹۰	۰/۹		
	کل		۱۰۰	۱/۰۰		
پرسش ۱۳	گروه ۱	≤ 3	۱۱	۰/۱۱	۰/۰۰۰	تأیید
	گروه ۲	> 3	۸۹	۰/۸۹		
	کل		۱۰۰	۱/۰۰		
پرسش ۱۴	گروه ۱	≤ 3	۹	۰/۰۹	۰/۰۰۰	تأیید
	گروه ۲	> 3	۹۱	۰/۹۱		
	کل		۱۰۰	۱/۰۰		
پرسش ۱۵	گروه ۱	≤ 3	۱	۰/۰۱	۰/۰۰۰	تأیید
	گروه ۲	> 3	۹۹	۰/۹۹		

پرسش	گروه‌ها	ویژگی گروه‌ها	تعداد هر گروه	درصد هر گروه	سطح معناداری	نتیجه
	گروه ۲	>3	۹۹	۰/۹۹		
	کل		۱۰۰	۱/۰۰		
	گروه ۱	≤ 3	۱۲	۰/۱۲		
	گروه ۲	>3	۸۸	۰/۸۸		
پرسش ۱۶	کل		۱۰۰	۱/۰۰	۰/۰۰۱	تأیید
	گروه ۱	≤ 3	۵	۰/۰۵		
	گروه ۲	>3	۹۵	۰/۹۵		
پرسش ۱۷	کل		۱۰۰	۱/۰۰	۰/۰۰۰	تأیید
	گروه ۱	≤ 3	۱۳	۰/۱۳		
	گروه ۲	>3	۸۷	۰/۸۷		
پرسش ۱۸	کل		۱۰۰	۱/۰۰	۰/۰۰۱	تأیید
	گروه ۱	≤ 3	۱۰	۰/۱		
	گروه ۲	>3	۹۰	۰/۹		
پرسش ۱۹	کل		۱۰۰	۱/۰۰	۰/۰۰۰	تأیید
	گروه ۱	≤ 3	۸	۰/۰۸		
	گروه ۲	>3	۹۲	۰/۹۲		
پرسش ۲۰	کل		۱۰۰	۱/۰۰	۰/۰۰۰	تأیید
	گروه ۱	≤ 3	۱۴	۰/۱۴		
	گروه ۲	>3	۸۶	۰/۸۶		
پرسش ۲۱	کل		۱۰۰	۱/۰۰	۰/۰۰۱	تأیید
	گروه ۱	≤ 3	۹	۰/۰۹		
	گروه ۲	>3	۹۱	۰/۹۱		
پرسش ۲۲	کل		۱۰۰	۱/۰۰	۰/۰۰۰	تأیید
	گروه ۱	≤ 3	۱۵	۰/۱۵		
	گروه ۲	>3	۸۵	۰/۸۵		
پرسش ۲۳	کل		۱۰۰	۱/۰۰	۰/۰۰۳	تأیید

شایان ذکر است نتیجه‌گیری‌های این جدول بر اساس سطح خطای ۵ درصد است.

نتیجه تأیید: یعنی فرض H_0 رد می‌شود و پاسخ‌دهندگان با گزاره مطرح شده موافق بودند.

نتیجه رد: یعنی فرض H_0 رد نمی‌شود: پاسخ‌دهندگان با گزاره مطرح شده موافق نبودند.

از عواملی همچون محدودیت‌های ساختاری موجود در سیستم‌های اطلاعاتی Core Banking، و عدم وجود بازار فعال در خصوص برآورد ارزش منصفانه ابزارهای مالی، می‌تواند اهمیت آن را دو چندان کند. افزون بر آن وجود مشکلات مربوط به تورم افسارگسیخته در ایران، محاسبه ارزش منصفانه را بصورت مداوم با تغییرات چالشی روبرو خواهد کرد.

از طرفی، خبرگان صنعت بانکداری، خطرات اخلاقی محاسبات زیان اعتباری مورد انتظار (ECL) را مطرح کردند و معتقد بودند که تهیه صورت‌های مالی مطابق استانداردهای بین‌المللی در بانکداری ایران می‌تواند بستر بروز خطرات اخلاقی را در این بخش افزایش دهد. چرا که اعمال محاسبات زیان اعتباری مورد انتظار باعث تحمیل زیان هنگفت به سیستم بانکی می‌شود و این همان چیزی است که مدیران بانکی تمایلی به اعمال رقم واقعی آن را ندارند و این نظر متخصصان با شرایط کنونی به دلیل عدم احتساب ذخیره کافی در خصوص مطالبات مشکوک‌الوصول با توجه به حجم بالای آن در سیستم بانکی ایران مطابقت دارد. همچنین، فقدان مؤسسات رتبه‌بندی داخلی

نتایج بیانگر این است که پرسش‌های طرح شده با بررسی‌های بیشتر تأیید شد زیرا سطح معناداری همه پرسش‌ها کمتر از ۵ درصد است و چالش‌های اخلاقی ناشی از پیاده‌سازی استانداردهای بین‌المللی گزارشگری مالی مرتبط با ابزارهای مالی در نظام بانکداری ایران به اثبات رسید.

بحث و نتیجه‌گیری

نتایج حاصل شده بیانگر تأیید اجزای الگو است. بیشتر خبرگان تأکید بر فراهم شدن بستر بروز خطر اخلاقی در زمان پیاده‌سازی IFRS در صورت وضعیت مالی بانک‌ها را داشتند و معتقد بودند که در صورت عدم پیش‌بینی تمهیدات لازم در زمان پیاده‌سازی IFRS در سیستم بانک‌های ایران می‌تواند آثار مخرب و گمراه‌کننده‌ای برای تمامی ذی‌نفعان منجمله دولت، استفاده‌کنندگان از صورت‌های مالی و نهایتاً سپرده‌گذاران بانک‌ها ایجاد کند. در نهایت، پیش‌بینی مخاطرات اخلاقی در مورد محاسبات ارزش منصفانه در سیستم بانکی ایران چه در بخش مطالبات غیرجاری و چه در بخش سرمایه‌گذاری‌ها، ناشی

متقابل سازمان امور مالیاتی و دیگر مراجع نظارتی، اصلاح ساختار نظام بانکی، کفایت سرمایه، عدم استقلال و نظارت کافی بانک مرکزی، فراگیر نمودن افشا ریسک، سیستم اطلاعاتی و نظارتی منظم و منسجم، می‌تواند پیاده‌سازی گزارشگری مالی بین‌المللی را با حداقل چالش‌های اخلاقی تسهیل نماید. در این تم نظرات متخصصان با مصاحبه‌شوندگان در یک راستا بوده است.

بررسی پیشینه پژوهش‌ها و مطالعات انجام شده در این زمینه بیانگر این است که پژوهش انجام شده با یافته‌های الهلالیه، نظیم و الگزار (۲۰۲۰) و دارابی، مخمل‌باف و هادی نیا (۱۳۹۷) همخوانی دارد. همچنین، پیشنهادهای کاربردی پژوهش عبارتند از:

- باتوجه به نتایج پژوهش در خصوص محدود کردن بستر بروز خطرات اخلاقی پیشنهاد می‌شود قبل از اجرای IFRS در سیستم بانکی، در وزارت اقتصاد کارگروهی متشکل از متخصصین سیستم بانکی، کارشناسان ارشد بانک مرکزی، سازمان بورس و سازمان حسابرسی کل کشور تشکیل شود تا روش انجام کار از طریق تدوین دستورالعمل جامع به کلیه بانک‌ها ابلاغ و اجرایی شده تا خطر تحریف صورت‌های مالی به حداقل ممکن برسد.
- به‌دلیل محدودیت‌های موجود در تطبیق بخشی از استانداردهای حسابداری ایران با استانداردهای بین‌المللی گزارشگری مالی پیشنهاد می‌شود سازمان حسابرسی کل کشور ضمن تجدید نظر در مورد ساختار استانداردگذاری، نسبت به اتخاذ تمهیدات نظارتی لازم در خصوص اعمال کنترل‌های مرتبط با پیاده‌سازی IFRS و تربیت حسابرس متخصص IFRS در صنعت بانکداری اقدام کند.
- یکی از دلایل بروز خطر اخلاقی در زمان پیاده‌سازی IFRS تصمیم مدیران بانکی به فرار مالیاتی با توجیه نقص قوانین مالیاتی است پس اصلاح قوانین مالیاتی توسط سازمان مالیاتی کشور در راستای حذف موانع مالیاتی و همسو نمودن قوانین مالیاتی با الزامات مرتبط با پیاده‌سازی IFRS در سیستم بانکی کشور می‌تواند باعث کاهش خطرات اخلاقی ناشی از حساب‌سازی شود.
- در جهت جلوگیری از مدیریت سود، پنهان نمودن زیان‌های اعتباری، سازمان بورس و اوراق بهادار کشور به عنوان مقام ناظر می‌بایست نسبت نظارت مؤثر بر اجرای مفاد دستورالعمل جامع تدوین شده توسط

و سیستم اعتبار سنجی ملی برای ارزیابی رتبه‌بندی مشتریان می‌تواند مشکلات بانک‌ها را در این بخش افزایش دهد. بی‌گمان عدم اعتبارسنجی دقیق مشتریان به عنوان یکی از عوامل اصلی افزایش مطالبات غیرجاری در سیستم بانک‌های ایران است چراکه به دلیل هزینه و زمان زیاد مورد نیاز برای پیاده‌سازی یک سیستم تخصصی رتبه‌بندی در سیستم بانکی این مهم در ایران کماکان مقفول مانده است. همین عامل نیز باعث شده که بانک مرکزی در تخصیص اعتبارات ریالی و ارزی خود معیار معین و دقیقی نداشته باشد و مطالبات غیرجاری در سیستم بانکی کشور با افزایش روزافزون روبرو و اثر منفی بر اقتصاد و عملکرد نظام بانکی بر جای بگذارد. در نهایت، عدم تمایل مدیران بانکی به نمایش زیان اعتباری انباشته منظور نشده در سنوات قبل از پیاده‌سازی IFRS در سیستم بانک‌ها به عنوان یکی از مهمترین عواملی بروز خطر اخلاقی ناشی از تحریف در صورت‌های مالی خواهد بود.

گزارش‌های مالی بانک‌ها در ایران، اطلاعات مهمی در مورد وضعیت مالی و عملکرد بانک‌ها ارائه می‌دهد و این اطلاعات برای ذینفعان بانک‌ها ضروری به نظر می‌رسد. به همین منظور اطلاعات افشا شده در صورت‌های مالی بانک‌ها بایستی با صداقت و دقت کافی تهیه شده باشد تا اطلاعات کامل و درستی در اختیار ذینفعان قرار بگیرد. پس بنابراین عدم افشای اطلاعات درست در گزارش مالی بانک‌ها منجر به کاهش شفافیت مالی بانک‌ها و تصمیم‌گیری غلط از طرف مشتریان و سرمایه‌گذاران خواهد شد. به بیان دیگر، خبرگان، خطرناک اخلاقی موارد افشاء در صورت‌های مالی را با اهمیت دانستند و متخصصان عمده چالش‌های اخلاقی را در حوزه افشائات، چالش‌هایی ناشی از افشا اطلاعات کیفی و کمی عنوان داشته بنابراین در این رابطه مهمترین موضوعی که صاحب‌نظران برای چالش‌های اخلاقی ناشی از عدم افشا در صورت‌های مالی را مطرح کردند و آن اصلاح ساختار استانداردهای حسابداری است. در نهایت، متخصصان با عدم تمایل مدیران بانکی به افشاء ریسک‌های با اهمیت و اساسی در صورت‌های مالی و با عدم تمایل مدیران به افشاء حقوق و پاداش اعضای هیات مدیره موافق هستند.

پایه‌های لازم برای پیاده‌سازی IFRS در سیستم بانکی ایجاد زیر ساخت‌های اولیه در بانک‌ها است، در بررسی‌های به عمل آمده متأسفانه بانک‌ها در کشور ایران همچنان از فقدان مباحث زیر بنایی همچون پایگاه اطلاعاتی جامع، سیستم Core banking، IT، واحد مدیریت ریسک و غیره رنج می‌برند. افزون بر این ایجاد بستر تعاملات برای سازمان‌های حسابرسی، بورس و جامعه حسابداران رسمی ایران، حل مشکلات تضاد منافع موجود بین سازمان بورس و بانک مرکزی، همکاری

پیاده‌سازی IFRS در سیستم بانکی است بی‌گمان تمهیدات دولت در کنترل تورم، همکاری و هماهنگی بیشتر بین اداره کل امور مالیاتی با سازمان حسابرسی و سازمان بورس در راستای تطبیق و همسو کردن قوانین و مقررات موجود با استانداردهای بین‌المللی گزارشگری مالی نقش مهمی در محدود کردن مخاطرات اخلاقی خواهند داشت.

کارگروه پیشنهادی برای مدیریت خطرات اخلاقی ناشی از پیاده‌سازی IFRS در سیستم بانکی اقدام کند.

در خاتمه با عنایت به اینکه تقویت عوامل زمینه‌ای از طریق بهبود شرایط اقتصادی و سیاسی، فرهنگی و سازمانی به عنوان یکی از راه کارهای زیربنایی کاهش چالش‌های اخلاقی در زمان

References

- Aali, R; Mehrabanpour, M; Jahangirnia, H; Gholami jamkarani, R; & Qayyumzadeh, M. (2021). Representing an Appraisal Pattern for the Dimensions of Ethics on the Process of Financial Corruption Reporting of Public Sector Accountants and Auditors Based on a Combined Approach. *Governmental Accounting*, 7(1), 45-58. doi: 10.30473/gaa.2021.56942.1441. (In Persian).
- Allahyari, Abbas; & DelAshob, Saeed. (2022). Investigating the effect of law enforcement on tangible fixed asset value disturbances according to the international financial reporting standards (IFRS) of companies admitted to the Tehran Stock Exchange. *Scientific Journal of New Research Approaches in Management and Accounting*, 6(20), 329-345. (In Persian).
- Asadi Zahrai, Ehsan; Azar, Adel; Moghbel baarz, Abbas; Eskandari, Leila. (2014). Model for predicting customer behavior in bank deposits with system dynamics approach. *The first International Symposium of Sustainable Development Science*. (In Persian).
- Bagharabadi, Seyyed Mohammad (2019). Presentation and disclosure of financial instruments based on new Iranian accounting standards. Accountants. *Journal of the Certified Accountants Association of Iran*. 331, 35-38. (In Persian).
- Boyce, G (2014). Accounting, ethics and human existence: Lightly unbearable, heavily kitsch. *Critical Perspectives on Accounting*. Vol 25(3): 197-209.
- Cadozier, V, (2002). The moral profession: A study of moral development and professional ethics, Retrieved from proquest.com.
- Campbell John L; Landon M. Mauler, Spencer R. Pierce, (2019). A review of derivatives research in accounting and suggestions for future work. *Journal of Accounting Literature* 42, 44–60.
- Chan, A. L.-C; Hsu, A. W.-H; & Lee, E. (2015). Mandatory adoption of IFRS and timely loss recognition across Europe: The effect of corporate finance incentives. *International Review of Financial Analysis*, Vol 38, Pp. 70-82.
- Chavoshani, Mojtaba; Jamshidinavid, Babak; Ghanbari, Mehrdad; Baghfalaki, Afshin; (2021). The Role of Financial Instruments and Derivatives Disclosure on the Excess Return and Company Value Based on Iran Accounting Standards. *Advances in Mathematical Finance and Applications*. 6(1), 125-142. doi: 10.22034/amfa.2019.585011.1181. (In Persian).
- Darabi, Roya; Makhmal Baf, Ahmad; Hadi Nia, Fariba. (2019). The place of ethics in the implementation of international accounting standards. *New Applied Studies in Economics and Accounting Management*, 1 (1), 49-62. (In Persian).
- Daske, Holger and Luzi Hail and Christian Leuz and Rodrigo Verdi, (2008), *Mandatory IFRS Reporting Around the World: Early Evidence on the Economic Consequences*, University of Mannheim.
- Deller Adam (2019). A look at IFRS 13 and consultation on osure requirement, ACCA, CPD technical article, *Corporate Reporting*, [www. Accaglobal.com/in/en/member/discover/cpd-articles](http://www.Accaglobal.com/in/en/member/discover/cpd-articles).
- Ehigie, B. O. (2006). Correlates of customer loyalty to their bank: a case study in Nigeria, *International Journal of Bank Marketing* 24(7), 494-508.
- Hariem Abdullah, Turgut Tursoy (2021). Capital structure and frm performance: evidence of Germany under IFRS

- adoption. *Review of Managerial Science* 15,379-398 (2021).
- Heidhues, E; & Patel, C (2012). Globalization and Contextual Factors in Accounting in Accounting: The Case of Germany. In M. J. Epstein (Ed.), *Studies in Managerial and Financial Accounting*. Vol 23. Bingley, UK: Emerald Group Publishing Limited.
- Heydari, Hadi; Rovarian, Zahra; Nurbakhsh, Iman (2009). Investigating the effect of macroeconomic indicators on the outstanding claims of banks. *Money and Economics Quarterly*. 4, 191-214. (In Persian).
- Jong-Hoon Kim, Keishi Fujiyama, Yuya Koga (2024). The effect of voluntary international financial reporting standards adoption on information asymmetry in the stock market: Evidence from Japan. *Research in International Business and Finance*. Volume 69, April 2024, 102250.
- Low, M; Davey. H. and Hooper, K, (2008), Accounting Scandals, Ethical Dilemmas and Educational Challenges, *Critical Perspectives on Accounting*. Vol. 19, PP. 222-254.
- Mahavarpour R, Mashayekh S, Rahmani A. (2019). The Challenges on Implementing Accounting Derivative Instruments International No 9. *Financial Reporting Standards*. 11 (43): 1-26. (In Persian).
- Moataz El-Helalya, Collins G. Ntim, Manar Al-Gazzar (2020). Auditing and Taxation. *Journal of International Accounting*, PP: 1-22.
<https://doi.org/10.1016/j.intaccaudtax.2020.100305>.
- Mohaghegh, Arefe; Haji Ali, Elham (2023). The role of financial instruments on risk management in derivative markets. *The 6th international conference on management, accounting and economics in sustainable development*. (In Persian).
- Pacter, P. (2016). *Pocket Guide to IFRS Standards: The Global Financial Reporting Language*. London: IFRS Foundation.
- Palea, V. (2013). IAS/IFRS and Financial Reporting Quality. *China Journal of Accounting Research*. Vol 6(4): 247-263.
- Rahmani, A; Valizadeh Larijani, A; & Rabihavi, E. (2022). Companies Experiences in Applying IFRS in Iran. *Empirical Studies in Financial Accounting*, 19(74), 117-143. doi: 10.22054/qjma.2022.62791.2298. (In Persian).
- Ran R. Barniv, Mark Myring, Tiffany Westfall (2022). Does IFRS experience improve analyst performance? *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation*. 46. 100443.
- Rezaei, A; & pourzamani, Z. (2020). The Investigation of International Financial Reporting Standards (IFRS), with emphasis on the implementation of Expected Credit Loss Model (ECL) in Iranian Banks. *Journal of Management Accounting and Auditing Knowledge*, 9(34), 1-16. (In Persian).
- Rostami, Maryam; Kordlouie, Hamidreza; Taghi Nataj Malekshah, Gholamhasan; Hanifi, Farhad (2021). The usefulness of expected credit losses of financial facilities in predicting the future profitability of banks. *Quarterly Journal of Financial Engineering and Securities Management*. 50(13), 49-72. (In Persian).
- Susan V. Crosson; Belverd E; Jr Needles; Needles, Belverd E.; Powers, Marian (2008). *Principles of accounting*. Boston: Houghton Mifflin. p. 209.
- Torabi, Somayeh. (2021). Examining the professional ethics conceptual framework in compliance with accounting standards. *Welfth National Conference on New*

- Approaches in Management, Economics and Accounting.* (In Persian).
- Weil, D; Fung, A; Graham, M; & Fagotto, E (2006). Regulation by transparency: The effectiveness of government mandated disclosure policies. *Journal of Policy Analysis and Management.* Vol 25(1): 155-181.
- Wolfgang Bessler, Halit Gonenc, Mario Hernandez Tinoco (2023). Information asymmetry, agency costs, and payout policies: *An international analysis of IFRS adoption and the global financial crisis. Economic Systems.* 7(11). 1-19.
<https://doi.org/10.1016/j.ecosys.2023.101129>.

